

Ubupekonyo bwaKwa Lesa Pabantu bakuwe

Charles Ellenger

BAPTIST PUBLISHING HOUSE OF ZAMBIA
P. O. BOX 1335
LUSAKA, ZAMBIA

GOD'S PLAN FOR HIS PEOPLE

by Dr. Charles Belleger
(Semba)

First Published in Zambia
October 1, 1973 by

The Baptist Publishing House of
the Baptist Mission of Zambia

P. O. Box 1995
LUSAKA, ZAMBIA

Copyright 2005,
International Publications Services
All Rights Reserved
This Manuscript and Computer File are under copyright by
International Publications Services
P.O. Box 1759
Edenvale 1610
Republic of South Africa

IFYALEMBWAMO

Icipandwa	Isamba
1 Mulandu nshi Israele ayakanikwe?	4
2 Shikulu Lesa na Baali	8
3 Ubupingulo bwakwa Lesa pali Israele	13
4 Ukupatukana kwa bantu bakwa Lesa	17
5 Ubupingulo bwakwa Lesa pali Judah	22
6 Icicetekelo cakwa Lesa ica shalapo	26
7 Ubulayo bwaku bwela	30
8 Icishala cakwa Lesa cakulwa nakabili	35
9 Amalango yakwa Lesa yaikatana	39
10 Ubulayo bwakwa Mesia	43
11 Pakati ka fipingo	47
12 Lesa aba naiifwe	51
13 Kabilo wakwa Lesa	54

Yesu kuti aeba abantu ukuti basumine muli wene. Kuti akolonganika abantu ifyo umulimi akolonganika mbuto shakwe. Abo abaceterékela muli wene baba nge mbuto. Abo bashitetekela muli wene akabatamfya kabili akaba panika.

Yohane ali ni kabilo wakwa Lesa ateyenye ne nshila yaku pokedelamo Yesu kabili ateyenye ne shila yakupokedelamo ubufumu bwakwa Lesa.

AMEPUSHO YA KULANDAPO?

1. Bushe Yohane aleshimikila finshi?
2. Bushe Yohane alefwaya ukunakilisha abantu?
3. Mulandu nshi tubatishisha abantu?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Luka 1:26-35
Pali Cibili	Luka 1:46-55
Pali Citatu	Luka 2:1-7
Pali Cine	Luka 2:1-12
Pali Cisano	Mateo 2:1-12
Pa Cbelushi	Yohane 1:1-12
Pa Mulungu	Yohane 1:15-28

cili nokucitwa ku bantu abo abalapila, elyo no kuleka shikulu ekale mu mitima yabo. Yohane atile ati icipingo ca kale calitweba pa muntu uyo uli no kubila pa kwisa kwakwa Yesu. Aitungule ukuba uyu muntu. (Belengeni Esaya 40:3). Bushe abantu ba mwaswike shani Yohane beshi 5 na 6. Abantu ba Yudea naba mu mpanga shimo baishile mukumfwa kuli Yohane. Bali abafwaisha uku mfwa kuli Lesa. Baumfwile kuli Yohane, kabili bacetekele na mashwi yakwe. Abengi balefwaya noku batishiwa. Yohane alebatisha abo abalelapila nangu abo imambu shabo shalekelelwe.

Bushe finshi Yohane aebele bashimapepo baci Yuda? (beshi 7-10). Bashimapepo balefwaya ukubatisiwa ukwabula ukulapila imambu shabo. Yohane atile bafwile balanga imikali-le yabo kuti bali abalapila.

Bashimapepo baleintunga ukuba abalungama pantu Abrahamu ali cikolwe cabo. Lelo tabali nga Abrahamu. Abafyashi besu te benga lenga ukuti tube abalungama kuli Lesa. Twifwile ukulapila elyo na ku cetekela muli Yesu fwe bene fweka. Iyi e nshila imo twingabelamo abalungami kuli Lesa.

YOHANE ALANDA PALI YESU

Bushe Yohane alandile shani pali Yesu? (Beshi 11 12) ulubatisiwo lwakwa Yohane lwali lwamu menshi. Ulu lubatisiwo talwali lwaku cinja abantu nangu ukusamba imambu. Cali cilangililo cakutula imitima yili iya pilibuka. Yesu ali no kubatisiwa ku mupashi wa mshilo. Ici cili no kuleta ubupusano mu mitima yesu. Iyi e nshila imo fye iyingalenga abantu ukuba aba cinjishiwa.

ICISHIBISHO.

Mu macapitala aya 13 aya ayauno muku tulesambilamo icilubula cakwa Lesa napafyo abombele ukupitila mubantu baci Hebere mukupwisha umulimo. Ngafwe bena kristu tufwile ukusambilila ubu bupekanyo bwakwa Lesa. Kabili tuli no ku sanga ifyo twingaba aba ku bo- mba, elyo nokupwisha umulimo untu Lesa afwaya ilelo.

Amalemo tulebomfya yonse yalefuma mu cipingo ca kale.

Kanshi no buyo bwa aya masambililo kutwafwilishako ukutula twishibe ifyo Lesa abomba mu bantu elyo nomutundu ku kupwisha imilimo yakwe. Kabili tulecetekela ukuti cila muntu aleishibila ukuti Lesa alikwata icifulo ico amupekanishisha mukupwisha ulimo wakwe. Mulandu nshi tamwingai pelela kuli Lesa. Belenge- ni Yohane 17:18.

Teyanyeni umwa kupita Shikulu, lungamiken i ns-
hila shakwe.)

4 Yohane uyo ali ne ca kufwala cakwe ica
masako ya ngamali, ne lamba lya mampapa mu mu-
sana wakwe; ne ca kulya cakwe cali ni makanta
no buci bwa mu mpanga. 5 E lyo kwalefuma no
kuya kuli wene aba mu Yerusalemu, na ba mu
Yudea monse, na ba mu mpanga 6 shonse ishashi-
nguluka Yordani; kabili balabatishiwa kuli wene
mu mumana wa Yordani, no kutumbule membu shabo.
7 Lelo ilyo amwene abengi ba mu bafarise na
baSaduke baleisa ku lubatisho lwakwe, atile
kuli bene, Mwe bufyashi bwa mafwafwa, nani
wamusokele ukufulumuka ku bukali ubuleisa? 8
E ico, twaleni ifisabo ifyawamino kula pala;
9 kabili mweitunga ukuisosela, amuti, Tuli na
shifwe Abrahamu. Pantu ndemweba nati Lesa ali
na maka ya kubushisha Abrahamu 10 abana
mu mabwe aya. Na nomba isembe lyabikwa
kwishinte lyo miti; e ico umuti onse uushitwa-
le fisabo fisuma ulatemwa, no kuposwa mu muli-
lo. 11 Ine kwena ndemubatisa ku menshi ku
kulapila; lelo uuleisa ku numa yandi ancila
amaka, uo ine nshawamino kusende ndyato sha-
kwe; akambatisha ku Mupashi wa mushilo na ku
mulilo. 12 Ulupe lwakwe luli mu minwe yakwe,
akelulule cipumino cakwe; akatutula nengano
shakwe mu butala, lelo imisungu akayoca mu
mulilo uushingashimiwa.

Yohane ali muntu umo uwaleposa inshita
yakwe ku mbila nsuma. Alefwala ne cakfwala
ca masako ya ngamila, ne ca kulya cakwe cali
ni makanta no Buci. Ne mikaliile yakwe yali
iyabupina.

Beshi lya 2 mu letwaba ifyo Yohane ali
kashimikila. Yohane aipwishe na bantu pakuti
balapile. Ukulapila cipilibula ukufuma ku
membu, elyo no kuleka ukulakutika kuli kaseba-
nya. Ici cilepilibula ukukonka Lesa elyo no
kumfwila wene.

Yohane atile ati ubufumu bwakwa Lesa buli
mupepi no kutampa pano isonde. Ici

KABILO WAKWA LESA

AMASAMBILILO YAKALAMBA MWI BAIBELE: Malaki
3:1-4 Mateyo 3:1-12;
11:7-10.

AMALEMBO YALELO MU CISAMBILILO: Mateyo 3:1-12

IBESHI LYAKUSUNGILA: *"Pantu uyu e wasoselwe
kuli Esaya kasesema,
ati Ishiwi lya ulebili-
kisha mu matololo,
teyanyeni umwa kupita
shikulu, lungamikeni
inshila shakwe.)
Mateyo 3:3.*

Kabilo muntu umo uyo ulanda ifili noku
citika ku ntanshi. Yohane kabatisha ali
kabilo wakwa Lesa. Yohane kabatisha ali
kashimikila. Aishile ilyo Yesu talaisa
kabili aleshimikila na palwa kwisa kwakwa
Yesu.

Mu cisambililo cakulekelesha twalesambili-
la pakufyalwa kwakwa Yesu. Yesu aishile tulan-
ga Lesa. Aishile bomba no mulimo wakwa Lesa.
Ngefyo Yohane kabatisha abombele umulimo wakwa
Lesa. Naifwe bene kuti twabomba umulimo wakwa
Lesa. Kutu twabomba umulimo wakwa Lesa. Kutu
twaba bakabilo bakwa Lesa, pamo pene nge fyali
Yohane kabatisha.

Lekeni tubelenge pali Yohane na pafyo ale
shimikila nga kabilo wakwa Lesa.

Mateyo 3:1-12

1 Mu nshiku shilya aliishile Yohane Kaba-
tisha, alebila mu matololo ya Yudea, ati,
Lapilenti; 2 pantu ubufumu bwa mu mulu nabupala-
ma. 3 (Pantu uyu e wasoselwe kuli Esaya kasese-
ma, ati, Ishiwi lya ulebilikisha mu matololo,

MULANDU NSHI ISRAELE AYAKENE

ISAMBILILO LIKALAMBA MWI BAIBELE: 1 Ishamfumu
11:28-16.

AMALEMBO YA LELO MU CISAMBILILO: 1 Ishamfumu
12:12-20; 26-28.

IBESHI LYAKUSUNGILA: *"Ubulungami busansabiko
luko; lelo ulubembu ca
nsoni ku bantu na 'ban-
tu."
Amapinda 14:34*

Yeroboamu ali umulumendo ilyo Solomone
ali mfumu. Solomone alishibe ukuti ali ni
ntungulushi. Abulile Yeroboamu nokumupela
incito iyakutungulula aba mu lupwa lwakwa
Yeseke.

Lesa aikkwete no bupenyo kuli Yeroboamu
elyo kabili atumine kasesema, Ahiya, ukuti
engaya eba Yeroboamu pafyo Lesa apekenye Ilyo
kasesema asangile Yeroboamu, atampile ukulafula
ilaya lyakwe ilyo atampile ukulepaulamo utupi-
mfya ikumi na fibili, (12). Kabili uyu wine
kasesema aebele Yeroboamu ukutolapo utupimfya
ikumi (10). Atile, Lesa nasosa kuli Yeroboamu
ukuti uleba imfumu pa mitundu ikumi (10). Ilyo
Solomone aumfwile aya mashiwi taumfwile bwino.
Solomone alefwaya no kuti epaye Yeroboamu.
Yeroboamu aishile butukila ku calo ca Egupti
ukuti apusushe umweo wakwe.

IMFUMU IPYA

Ifyuma fyakwa Solomone pamo ne fya calo
fyaishile ku kupwa. Solomone alifwile, kabili
umwana wakwe, Rehoboamu, aishile itunga

ukube imfumu. Abantu baendele kuya ku sheke-
mu ukuti bayefwika ngala ku mfumu ipya.
Yeroboamu aishilefuma ku Egupti. Abantu bali
abatendwa kabili no kunshisekela mu mitekele
yakwa Solomone. Abantu balikwata ne nsambu
yakukana sekela mu mitekele yakwe. Solomone
alesonkeshana nabantu uku cilamo pakuti benga-
fwilisha ubufumu bwakwe. Abantu baishilele ku-
li Yeroboamu no kusosa ati, "Lekeni tusose
kuli Rehoboamu aleke acefyeke umusonko pantu
naunina pa mulu.

Rehoboamu aumfwile kufyo abantu baipwi-
she. Kabili aebele nabantu ukuti bengesa mu
nshiku ishakulenga shitatu, elyo akese bapela
ubwasuko. Rehoboamu aile naku bakote nokuya-
bepusha pafyo engasuka abantu. Abakote
bapandile amano pamo naena ukuti engacita
ifyo abantu balefwaya no ku bapela ahwasuko -
bwakwa fwilisha.

Rehoboamu aile ku balumendo, abali ne
myaka intu akwete. Aipwishe abalumendo
pafintu engasuka abantu. Bamupandile amano
ayakusosa amashiwi ayakosa kuli bene, nokube-
ba ati nkaba wakosesha kucila na tata.

Ubu bwasuko Rehoboamu apele bwapilibwile
ukosantwa kwa fyakale mumutundu waba Hebere.

UKWAKANIKWA KWA BUUFUMU

Ilyo abantu baumfwile ukuti Rehoboamu
abeba ukuti umusonko uli no kunina, abantu
bali abafulwa. Basosele abati, "Lekeni tub-
welele ku misni yesu. Tuli no kuya munshila
shesu na Rehoboamu munshila yakwe. Elyo
imitundu ikumi (10) iyakwa Israele basalile
ieroboamu ukuba imfumu yabo. Kumitundu ibili
iyi iyashele basontele Rehoboamu ukuba imfumu,
elyo babulile ne shina ya Yuda (Judah) ukuba
ubufumu bwabo.

mwalanga umuntu umbi pafyo e ngakwata Lesa mu
mweo wakwe ilyo apokelela Yesu nga kateka wa
mutima wakwe.

AMEPUSHO YAKULANDAPO

1. Bushe kasesema alandile shani pa kufyalwa
kwakwa Mesia?
2. Bushe mulandu nshi Yosefe alefwaila ukuti
Maria abe umukashi wakwe?
3. Bushe mulandu nshi Lesa atumine Yesu pa no
isonde?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Esaya 53:1-12
Pali Cibili	Esaya 54:1-10
Pali Citatu	Esaya 55:1-13
Pali Cine	Esaya 58:1-14
Pali Cisano	Esaya 61:1-11
Pa Cibelushi	Esaya 64:1-12
Pa Mulungu	Mateyo 1:18-25

Belengeni nakabili muli Mateyo 1:21 ili libeshi lyesu ilyakusungila. Ili beshi e mutima wa mbila nsuma. Yosefe bali mwebele kuli malaika ukuti enike umwana wakwa Maria ati Yesu. Neshina lya Yesu lipilibula ati "Ubupusussho bwafuma kuli shikulu ekatula wandi akapususha." (Yohene 3:16)

UBULAYO BWAUKWA LESA BWAFAKILISHIWA

Mu beshi 22 na 23 muli Mateyo mu cipandwa 1 yaletulandila pa busesemu bwa kwisa kwakwa Yesu kwafilishiwa. Lesa aebele kasesema Esaya 7:14 Lesa afikilisha ubulayo bwakwe pakutuma katula ukwisa mu calo.

Nalimbi ishina lya mwana wakwa Lesa Ni Imanuele, icalola mukuti "Lesa aba naifwe." Lesa aishile mukuba naifwe mukupitila mubuntu-se bwakwa Yesu Kristu. Nga cakuti tulefwaya ukwishiba pali Lesa, tufwile ukusambilila sana pali Yesu. Yesu ewalenga ukuti ifwe twishibe Lesa.

YESU AFYALWA

Yosefe aceteketele na mashwi yakwa malaika, kabili tali na nsoni yakupa Maria. Aibucishe na malayo yakwa Lesa ukupitila muli Esaya kasesema. Mu nshita yakwa Maria na Yosefe, cali lu tambu lwakuti wishu kuti anika umwana inshina. Eico Yosefe acitile ifya mwebele malaika, elyo aishile inika no mwana ati ni Yesu.

Abantu abengi balatontokanya pakufyalwa kwakwa Yesu pa caka (Christmas). Ichaka tenshita imo iyo twingatontokanya uku tila epa-fyalilwe Yesu. Yesu aishile mukutwelela imemba shesu. Mu nshita tuletontokanya pa mu landu wa memba shesu tufwile ukwibucisha na pa kufyalwa kwakwa Yesu. Tufwile ukulatote-la Lesa pa bupe apele ku calo.

Bushe mwafwaya ukupela ifilambu? Kuti mwapela ubu bupe kuli umo mu calo. Kuti

Rehoboamu alefwaisha ukuleta imitundu ikumi yakwa Israele kunuma. Atumine Adoramu kubantu. Adoram alibombele kuli Dabidi na Solomone. Abantu bakene Adoramu kabili bali-mwipewe. Rehoboamu atumine ifitaukuti fiye-lwa na Israele. Atumine ifita ifya kuleta israele kunuma.

Lelo Lesa atumine Adoram ku bantu. Pakuti Adoram alibombele kuli Dabidi elyo nakuli Solomone. Kanshi nabantu balikene Adoram kabili ba mwikete no kumwipaya. Rehoboamu atumine ifita ifyakulwa na Israele. Lelo Lesa atumine kasesema kuli Rehoboamu. Kasesema asosele ati "Efyo Lesa Atila: Mwini-na kabili mwilwa naba munyinenwe abana bakwa Israele. Umuntu onse abwelelemo ku ng'anda yakwe. Ukonaika kwa bufumu bwaka Lesa." Ubufumu bwaishile muku patukana muko ikumi ishakwa Israele elyo namunoko shakwa Yuda (Judah).

ULUBEMBU LWAKWA YEROBOAMU

Pakwamba twasambilile pafyo Lesa eebela Yeroboamu ukuti engaba imfumu pamitundu ikumi (10). Amashiwi yakwa Lesa yali ayacine. Yeroboamu afililwe ukucetekela Lesa. Aumfwile umwenso. Ali no mwenso pakuti abantu bakwe bayalucile kuli Rehoboamu pamo no bufumu bwakwe, uyu, mwenso nangu ukufilwa uku cetekela Lesa, calengele Yeroboamu ukubembuka. Mu 2 Ishamfumu 12:28 tubelenga ukuti Yeroboamu apangile fiponti fibili fya golde ifya kuti abantu balepepa. Yeroboamu afililwe ukucetekela Lesa eico camulengele uku bembuka.

AMEPUSHO AYA KULANDAPO

1. Mulandu nshi ubufumu bwayakanike?
2. Mulandu nshi Yeroboamu abembukile? Bushe lubembu nshi acitile?

3. Mulandu nshi twakwatila icitetekelo muli
Lesa? (Belengeni muba Hebere 11:6)

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo 1 Yohane 5:1-11
Pali Cibili 1 Yohane 5:12-21
Pali Citatu Yeremia 17:1-8
Pali Cine Yeremia 31:27-37
Pali Cisano Yeremia 33:1-26
Pa Cibelushi Inyimbo Sha Bulanda 3:22-41
Pa Mulungu Esekiele 11:13-21

membu shabo. 22 Awe ici conse caishileba
ukuti cifishiwe icasozele Shikulu muli kase-
sema, aciti.

23 Moneni, umukashana uushabala opwa ake-
mita, no kufyalo mwana mwaume, kabili ishina
lyakwo likenikwe Imanuele; (icalola mu kuti,
Lesa aba na ifwe). 24 Awe Yosefe abukile mu-
tulo, acitilefyo malaika wa kwa Shikulu amwe-
bele; 25 ailebulo mukashi wakwe, no kuka-
namwishiba asukile afyalo mwana mwaume, uo
ainike ishina lyakwe Yesu.

Pa myeshi mutanda (6) amasambililo yesu
yali pali Abrahamu. Lesa alaille Abrahamu uku-
ti ali noku mupala. Ilya konkelepo twasambili-
le pali Dabidi, ukuti Lesa aebele Dabidi ati
ubufumu bobo bukaba umuyayaya. Lesa alelanda
ati Yesu alino kufuma ku mutundu wakwa Dabidi.
Kuti twatwala Yesu ku cikolwe ca bantunse
Adamu, umuntu wa ntanshi. Balengeni Luka 3:38.
Ubu cindani bwakwa Yesu bwalola kuli Lesa.
Yohane 1:1;14.

Mu malembo yakwa Mateyo mu cipandwa 1,
tulesambilila pali Maria na Yosefe ilyo bali
muli bunkobekela. Cali ni nshita iyo taba
laupana, lelo Maria aline fumo. Ilyo aishile
ishiba palwakwa Maria, Yosefe ali uwafulwa.
Umwanakashi umusuma waci Yuda lyonse aleba wa
cishinkakumwaume wakwe untu akobekelwako.

Ukulekana kwalefwaikwa ukupwisha ici ci-
pangano, lelo Yosefe talefwaya ukulufwanya
umweo wakwa Maria. Talefwaya ukulekana kwa
palwalala. Nga cakuti Maria ali uwakubifya ku
balalelala, ngabali mulashile amabwe no kufwa,
ukulinga na malango ya ba Yuda.

Lesa apekenye na macushi yakwa Yosefe,
ayo twacibelenga muli Mateyo 1:20 Lesa aebele
malaika ukuti aye eba Yosefe, bamwebele ne ci-
shinka. Malaika aebele Yosefe ati wikwata mwe-
nso wakupa Maria. Alandile ati Maria ali no
kufyala umwana uwafuma ku mupashi wa mushilo.

LESA ABA NAIFWE

AMASAMBILILO YAKALAMBA MWI BAIBELE: Mateyo 1

AMALEMBO YA LELO MU CISAMBILILO: Mateyo 1:1;18
-25.

IBESHI LYAKUSUNGILA: "Kabili akafyalo mwana
mwame, na iwe ukamwi-
nike shina lyakwe Yesu;
pantu wene e ukapususha
abantu bakwe ku membu
shabo. MATEYO 1:21.

Pa milungu ibili iyi yapita twalesambila
mwi buku lyakwa Esaya. Twasambilile pafyo
Lesa alelaya ukutuma Mesia. Ilyo Lesa abikile
Dabidi ukube mfumu yakwa Israele, Lesa alimu-
laille ukuti ubufumu bobo bukaba umuyayaya.
Lesa alifikilisha nobu bulayo mukutuma umwana
wakwe, Yesu Kristu. Tulesanga ukuti ukwisa
kwakwa Yesu kwacitikwe nge fintu Esaya asosele
ifyo cali no kuba.

Mateyo 1:1;18-25

1 Ibuku lya kufyalwa kwa kwa Yesu Kristu,
mwana Dabidi, mwana abrahamu.

18 Awe ukufyalwa kwa kwa Yesu Kristu
kwali ifi; Nyina Maria akobekelewe kuli Yosefe,
lelo lintu bacili tabalalamana asangilwe
ali ne fumo ilyafuma ku Mupashi wa mushilo.
19 Na Yosefe umulume wakwe pa kubo walungama
kabili uushafwaile ukumusebanya apabuta, afwa-
ile ukumuleka mu bumfisololo; 20 lelo ilyo ale-
tontonkanye fi, mona, malaika wa kwa Shikulu
amoneke kuli wenu mu ciloto, ati, We Yosefe,
mwana Dabidi, wittina ukubula Maria umukashi
obe; pantu icaimitwa muli wene cafuma ku
Mupashi wa mushilo. Kabili akafyalo mwana
mwame, na iwe ukamwinike shina lyakwe Yesu;
pantu wene e ukapususha abantu bakwe ku

SHIKULU LESA NANGU BAALI

ISAMBILILO LIKALAMBA MWI BAIBELE: 1 Ishamfumu
17-18

AMALEMBO YA LELO MU CISAMBILILO: 1 Ishamfumu
18:20-40

IBESHI LYAKUSUNGILA: "Umfweni, mwe bena Israele,
Yehoba umo wine: na imwe
muletewa Yehoba Lesa wenu
imtima yenu yonse, ne
myeo yenu yonse, na ku
maka yenu yonse.
Amalango 6:4-5.

Muli aya masambililo yesu ayauno mulungu
tulesambilila pali kasesema Eliya, pamo ne
mfumu Ahabu. Bonse aba baleikala kukapinda
ka kuso (Northern Kingdom) mu bufumu bwakwa
Israele.

Ahabu aupile yesebele, umwanakashi wa ku
calo cimbi. Uyu mwanakashi alepepa Lesa uwaini-
kwe ishina lya Baali. Ilyo uyu mwanakashi aishile
aishile ku Israele, aletele bashi mapepo bakwa
Baali. Kabili Yesebele atungulwile Ahabu
mukupepa Baali. Kabili Yesebele ewale ngele
ukuti bashimapepo bakwa Lesa bepaiwe. Mukwa-
ngufyanya fye abantu ba mu Israele batampile
ukulapepa Baali.

UKWABULA IMFULA

Ubushiku bumo kasesema Eliya akumene na
Ahabu. Eliya atile; "Umweo wakwa Yehoba Lesa
wakwa Israele uo njiminina ku cinsu cakwe,
takwakabe umume nangu imfula, kano pacebo ca
kanwa kandi.

Elyo kwaishile kuli wene icebo cakwa Yehoba, aiciti kabiye ku calo cimbi. Aile ikala ku kumana. Ifyuni efyale muletela ifyakulwa. Nomba, pa mpela ya nshiku shimo umumana walikamine, pantu takwali mfula mu calo.

Lesa atumine Eliya ukuti aleya ku calo cimbi. Eliya ali umfwila na mashiwi yalandile Lesa. Ilyo aishile kulyu uyu musumba, amwene mukamwilwa. Atile kuli wene, nshipe-lako akamokolwa ka mukate. Nshipelako utume-nshi mu lukombo." Mukamwilwa alyaswike ati, nkwetefye twakulya babili. Ine no mwana wandi umwaume. Nokuleka tulye nokufwa.

Eliya atile, "Balilapo ukundisha. Elyo na iwe no mwana obe umwaume muleisakwata impakwilo ya bunga elyo na mulongwe wa mafuta kabili mpaka Lesa amitumine imfula nakabili."

Mukamwilwa acitile ifya sosele Eliya. Mukamwilwa no mwana wakwe umwaume balikwete umukate panshiku shintu Eliya eikele nabo.

BWELELA KU ISRAELE

Papitile imyaka itatu ukwabula imfula ukuloka. Elyo Lesa aebe Eliya ukuti abwelele ku Israele, elyo nokuya eba Ahabu ukuti Lesa ali nokutuma imfula. Bakafwalo ne mfalashi ifyo ahabu atekele fyalefwaya amenshi no mulemfwe Ahabu na kasesema, obadia batampile bonse ukulafwaya amenshi. Kabili Ahabu alefwaisha ukumona Eliya pa kashita kene kalya. Nomba Eliya balikumene nakasesema obadia, E ico Eliya atumine na mashiwi kuli obadia ukuti aebea Ahabu pakuti bakese monana na Eliya.

Ahabu aishile kuli Eliya. Ilyo Ahabu amwene Eliya atile kuli wene ati, bushe niwe kafulunganyakwa Israele?

bantu pakuti belasonka umusonko. Umuntu onse afwile abwelele ku mushi uko afuma. Awe Maria na Yosefe abwelele ku Bethlehemu, pantu e mushi waku mwabo. Yesu, Mesia, aleisa mu calo.

AMEPUSHO YAKULANDAPO

1. Bushe Mwaliba abashuka?
2. Bushe mulanakila amalango yakwa Lesa?
3. Bushe mucili mulelolela Mesia?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo Esaya 41:10-20
Pali Cibili Esaya 42:5-16
Pali Citatu Esaya 43:1-13
Pali Cine Esaya 44:1-8
Pali Cisano Esaya 45:1-13
Pali Cibelushi Esaya 51:1-8
Pa Mulungu Esaya 52:1-15

Ifilenga umuntu ukuba uwasansamuka. Balengeni aya mabeshi, kabili mumone nga mwinga sangamo ifyo ifingalenga umuntu ukuba uwashuka. Ili shiwi lya ku shuka lipilibula ukuba uwapalwa.

Amulumbo 119:1-8

1 Balishuka ababa ba mpomfu mu mibele yabo, abenda mu malango ya kwa Yehoba! 2 Balishuka abasunga fishimiko fyakwe, abamufwaya imitima yabo yonse; 3 abashicita na bupondaminshi, mu mibele yakwe e mo bendela! 4 Imwe mwaebe fya kulangulula fyenu, ukuti tufibakishe; 5 iya, nga yapampamikwa imibele yandi, ukuti mbake ifipope fyenu! 6 E lyo nshingalenge nsoni, pa kulolesha amafunde yanu yonse. 7 Ndemutotela mu kutambalala kwa mutima, mu kusa-mbilila kwandi ifya bupingushi fyenu ifyalungama; 8 ifipope fyenu ndefibaka; mwi-ndekelesha apakalamba.

Bushe mwacisangamo ifintu ifingalenga abantu ukuba abashuka? Beshi 1 mulelanda ifyo abantu baba abashuka mukusunga amalango yakwa Lesa. Beshi 2 muletla ali shuka umuntu uyo umfwa amashiwi yakwa Lesa. Alishuka umuntu ufwaya Lesa mu mapepo elyo no ubelenga Baibele. Beshi 5 muletweba ukuti ilyo umuntu aishiba ukuba uwashuka, alapepa nakuli Lesa kabili alanda ati, "Lyonse nakulaikala mukturgululwa kweni!" Mu beshi 8 kalemba aletila ati, ndefibaka mwindekelesha apakalamba.

ICALO CABA ICAITEYENYA KULI YESU

Luka 2:1-3

1 Awe mu nshiku shilya kuli Kaisare Augusti kwafumine icipope ca kulembwa aba mu fyalo fyonse. 2 Uku ekulembwa kwa ntanshi kwa kupenda; kwacitike ilyo 3 kwirini ali mulashi ku Suria. Kabili bonse baile kukulembwa, umuntu onse kumushi wa ku mwabo.

Kaisare augusti aleteka icalo caba Roma. Atumine ne cipope ku bantu bonse pakuti bengapenda. Kaisare Augusti alefwaya amashina ya

Eliya atile kuli wene ati, nshafulunganya Israele. Niwe wine kafulunganya. Pantu ukonka inshila yakwa Baali ukwabula ukokonka inshila yakwa Lesa. Kabiye kalete abantu bakwa Israele elyo naba kasesema bakwa Baali ukuti bonse bese ku iupili.

BUSHE BAALI NI LESA?

Ahabu pamo nabantu bakwa Israele baishile ku lupili. Kabili naba kasesema bakwa Baali nabene balishile ku lupili.

Awe Eliya aiminine nokusosa, bushe mukafika pa nshita nshi mukuba abasunta aba mitinkene. Nga ni Baali e mulungu mukonkeni. Bakasesema bakwa Baali bacitile ifyalandile Eliya. Bakulile ulufuba. Baipeye ne ng'ombe iyaume elyo kabili babicile ng'ombe yabo pa cipailo. Awe balilile ishiwi likalamba mu mapepo. Baipwishe mulungu wabo ukuti engapona umulilo. Bapepele akasuba fye konse. Takwali umulilo wakupela ilambo. Ba kasesema kabili ba bilikishe amashiwi yabo mu mapepo, batampile no kulaicenaula ne myele. Takwali nomulilo uwaocele ilambo lyabo.

SHIKULU E LESA

Eliya akulile lumbi ulufuba lwakwa shikulu. Abicilepo ne ng'ombe yaume pa lufuba. Ilyo aiswishopo na menshi pa mulu wa lufuba ne lambo. Eliya alefwaisha ukuti abantu beshibe uwali Lesa wa cine. Eliya apepele kuli shikulu, umulilo wa ponene, waocele ne ca kuninika, ne nkuni. Umulilo waocele icipailo pamo fye na menshi yantu baitile pa cipailo. Ilyo abantu bamwene amaka yakwa shikulu. Bawilile panshi ubunkupeme no kutila, "Yehoba e Lesa, Yehoba e Lesa."

AMEPUSHO YAKU LANDAPO

1. Bushe mulefwaya ukulaiminina pakati ka miti-
ma ibili?
2. Lesa wenu ni Nani?
3. Bushe muli abaipekanya ukwiminina mweka
elyo no ku bombela Lesa?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Esekiele 36:26-36
Pali Cibili	Daniele 1:8-21
Pali Citatu	Daniele 3:13-28
Pali Cine	Daniele 6:10-23
Pali Cisano	Hosea 6:1-11
Pa Cibelushi	Yoeli 2:21-32
Pa Mulungu	Yohane 2:1-11

bwangu Egupti aishile pokolola Yerusalemu ukufuma kuli Suria.

Imikalile yaba Yuda yali iisuma ilintu batampile ukutekwa ku bona Egupti. Abena Egupti balesunga aba Yuda bwino. Kwali na ba Yuda abalebelele ama Baibebele yabo mucu Hela. Nabantu abengi balebelenga pali Lesa elyo na pakwisa kwakwa Mesia. Lesa alete yanya ichalo pakwisa kwakwa yesu.

SURIA

Imikalile yaba Yuda tayali iyayanguka kubena Suria. Intungulushi sha bona Suria shalefwaya aba Yuda ukuti balepepa tu mulungu twaba Hela. Suria alebomfya ama tempele yakwa Lesa mukuti balepepelamo tu mulungu tumbi. Iyi tayali ni nshila yakwa Lesa. Aba Yuda bali bafulwa.

ABA YUDA BALWA NA KABILI

Shimapepo umo uwaba Yuda pamo na bana bakwe eba tungulwile aba Yuda kuti balwe na Suria. Abana bakwa shimapepo ebaletaka mu Yerusalemu. Bawamishe ne tempele. Baletele ne mipepele yakwa Lesa kuba Yuda.

ABENA ROMA

Abena Roma batampile ukulacimfya ifyalo ifyo fya shingulwike Yerusalemu. Bwangu bwangu baishilepokolola ne calo caba Yuda. Ne mikalile yaba Yuda yali iyakosa pakuti baletelwa nahena Roma. Abena Roma bali ne ntungulushi isho ishalesonksha mukusonka umusonko kuba Yuda. E ico muli ifi fyonse Lesa ale teyanya icalo pakwisa kwakwa Yesu.

AMALANGO

Ilyo baletekwa kuba Roma, aba Yuda balelo-
le Mesia. Balesambilila na malango yakwa Lesa, kabili bali abasambilila sana. Mu malango yakwa Lesa basangilemo ifyo

PAKATI KA FIPINGO

AMASAMBILILO YAKALAMBA MWI BAIBELE: Amalumbo 1:119; 1-16; Luka 1:57 na 2;3.

AMALEMBO YALELO MU CISAMBILILO: Amalumbo 119 :1-8 Luka 2:1-3.

IBESHI LYAKUSUNGILA: "Mu mutima wandi nandikamo icebo cenu, ukuti nibembuka kuli imwe. Amalumbo 119:11.

Bushe cinshi cacitikwe ku ba Yuda pakati ka cipingo ca kale pamo ne cipingo cipya? Bushe aba Yuda bali ne mikalile yayanguka ilyo halelolela Yesu, Mesia, ukwisa?

Baibeke talitweba pafya citikwe kuba Yuda mu myaka iyi. Kuti twamona mu ma buku ya kale (History books) pakuti tusange mo ifyo cali mu myeo yaba Yuda. Twalisambilila pafyo Lesa afumisha abana ba Israele mu Babele no kubaleta ku Yerusalemu. Batampile no ku la pepa Lesa. Lesa alibalaille na kabili ukuti ali no kubatumina Mesia.

ABA HELA

Paku balilapo aba Hela bapokele Yerusalemu. Kabili balicimfische ifyalo ifingi. Na bantu aba leikala muli ifi fine fyalo balelanda ululimi lwaci Hela. Lesa alepekanya na bantu ba mu cipingo cipya.

EGUPTI

Ifyalo ifyaletekwa naba Hela fyayi ifyapatuka na mu mitekele. Suria aletungulula ifyalo ifingi, pamo pene na Yerusalemu. Egupti nao aletungulula ifyalo fimo. Egupti na suria balwile inkondo ishingwi. Bwangu

UBUPINGULO BMAKWA LESA PALI ISRAELE

AMASAMBILO YAKALAMBA MWI BAIBELE: Hosea 4:1-14; Amose 7-8; 2 Ishamfumu 17.

AMALEMBO YALELO MU CISAMBILISHO: 2 Ishamfumu 17:9-18.

IBESHI LYAKUSUNGILA: "Lelo Yehoba alesoka abena Israele na bona Yuda mu kuboko kwa wakasesema onse na kamona onse, ati, Bweleni mu mibeke yenu ibi, no kubaka amafunde yandi ne fipope fyandi, umwabela amalango yonse ayo naebele bashinwe, ayo natumine kuli imwe mu kuboko kwa babomfi bandi bakasesema. 2 Ishamfumu 17:13.

Mukusambilila kwesu uku kwafumako twasambilile pa fyoli Eliya asontele abantu bakwa Israele ukubwelela kuli Lesa. Lesa acitile cisingusho pakuti abantu bamone. Lesa alangile abantu ukuti ni Lesa. Aumfwile ipepo lyakwa Eliya.

Na bantu bamwene icisingusho ico Lesa acitile. Lelo abantu tabacing'ishe mibeke. Batwalilile ukupepa tulesa twakubelebensa. Mfumu shimo shali cinjisho. Lelo imfumu ishingwi tashacinjisho nangu ukonka Lesa. Israele tabwelele kuli Lesa. Lekenini nomba tumone ifyo lubembu lwakwa Israele lwali.

2 Ishamfumu 17:9-12

9 Kabili abena Israele balecita mu bumfisolofintu ifishali fya cishinka pali Yehoba Lesa

wabo; balekula ne misansama mu mishí yabo yonse, ukutula pa lupungu lwa balinshí ukufika na ku musumba we línga; 10 baleimika ne fyaimikwa na ba Ashera pa kapili konse akasansama, na mwi samba lya mutionse uwalelema; 11 e ko balefutumwina monse mu misansama nge nko isho Yehoba aulwile ku cinso cabo; balecita ne fintu fibi ku kufisha Yehoba ku matima; 12 balebomba ne milando ya kupashanya, ici Yehoba abebele, ati, Mwilacita cintu ici.

Abantu bakwa Israele batontonkenye ukuti benga fisa imibele yabo iyabipa. Ralishibe bwino ukuti Lesa alihebele ukushicita ifi fintu balecita. Lelo balesosa ati, "Tuli noku fisa imemba shesu. Lesa takeshibe akantu nangu kamo.

Abantu bakulile ne fifulo fya pa mulu ifya kupepelamo mu misumba yonse. Israele talepepa Lesa muli ifi fifulo fya pa mulu. Abantu abalepepa tulesa abengi ni abo abaleikala mu calo cakwa Israele. Israele atampi-leukulapepa tulesa nangu tu mulungu utwaku-belebensa utwa bantu mu calo ici.

Abantu bakwa Israele bapangile ifilubi. Bapangile ifi fine ifilubi ukufuma ku fimuti, ku fyela elyo naku mabwe. Fimbi ifilubi fya lemoneka nga bantu. Aba bantu baimike nefilubi fimbi pali cila lupuli. Ba fibikile pa fi muti fya katapa katapa (Green tree).

Ne ci calengele Lesa ukufulwa. Lesa a-landile kuli Israele ati taufwile ukulapepa ifilubi. Israele alefwaya ukulapepa ifi fine e ico Lesa ali fulilwe.

NSHITA NA IMBI

Lesa talapingula Israele pakashita aka. Pali iyi nshita aletonkanya ati limbi bali no ku ngumfwi. Limo bali nokucinja imibele yabo. Belengeni ifyo aba Israele bacitile.

Kasesema Esaya asosele mu beshi 6 ifwe bonse twalubantile nge mpanga. Cila muntu ayalucile mu nshila yakwe. Telyonse tukonka kacema. Tufwile twaiculila fwe bene fweka. Lelo Lesa atumine Mesia ukuba kacema wesi. Aishile pela umweo wakwe palupanda pakuti tubwelele kwi cinka nangu ku mulu. Yesu afumine naku bafwa ne lelo ali uwa mweo. Ali-kwata amaka yakwelelela imemba shesu shonse kabili nokutupela umweo wa muyayaya. Bushe mwailuba mu ciswebebe ilelo? Yesu namupela inshila yakuya ku mulu. Aishile pela umweo wakwe pa lupanda pakuti tukwate umweo wa muyayaya. Bushe kuti twacita shani pakuti tukwate uyu mweo wa muyayaya? Tufwile twasumina muli Yesu pakuti atupusushe ku memba shesu. Elyo mufwile mwa mwipusha pakuti amelele imemba shenu kabili no kuti abe shikulu mu mweo wenu.

AMEPUSHO YAKULANDAPO

1. Bushe abantu bali nokwishiba Mesia uwalailwe?
2. Mulandu nshi Mesia akaculila?
3. Bushe mwali membuka?
4. Bushe mwali mwishiba Mesia Kristu Yesu?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Esaya 2:1-10
Pali Cibili	Esaya 6:1-15
Pali Citatu	Esaya 11:1-10
Pali Cine	Esaya 26:1-9
Pali Cisano	Esaya 32:1-8
Pa Cibelushi	Esaya 35:1-16
Pa Mulungu	Esaya 40:1-11

Mesia takwete ne cishilo cakuti tumumweneko. Icilibwa ca mu ciswebebe tacaba cisuma. Na Mesia takakwete ne cata ica kuti tumutemwe neko. Mu cipingo cipya tamwalembwa pa fyakwa Yesu, Mesia, ifyo alemoneka. Tatwaishiba umushishi wakwe umusango wabelelemo. Tatwaishiba amenso yakwe ifyo yali. Kabili tatwaishiba nga ali umutali.

Amalemo yatweba ukuti Yesu akaba awapantwa ku bantu. Akaba uwakucula kabili uwabulanda. Ali no kucula pamulandu wa bantu. Tabakamumone nga Mesia.

IYI ENSHILA LESA AMMENEMO YESU

Esaya 53:4-6

4 Cine cine amacushi yesu wene asenda, kabili atwikwa ne fya bulanda fyesu. Na ifwe twamulinga uwapumwa, uwaumwa kuti Lesa, uwalengwo bulanda. 5 Lelo alashilwe pa fya bupulumushi fyesu, kabili afwantilwe pa mapulu yesu; ukulimuna ukwa kutumwenamo ubutuntulu kwaponene pali wene, na ku fipumo fya-kwe e mwaishilo kupola kuli ifwe. 6 Ifwe bonse twalubantile nge mpanga, twayalukile umuntu no muntu ku nshila shakwe, na o Yehoba aponeshe pali wene amampulu ya fwe bonse.

Kasesema alandile ati bonse naba bembuka. Pantu ni pa mulandu wa membu shesu, tuli noku culila. Lelo Mesia takabembuke, ico tali nakucula. Lelo Yesu, Mesia, ali nokusenda ulubembu lwesu pali wene. Ali nokucula pamembu shesu. Balengeni Abena Roma 3:23 pamo 6:23.

Na bantu tabali no kwishiba Mesia. Bakaletontonkanya ukuti aculile pa mulandu wa lubembu lwakwe. Tabakeshibe ukuti ulubembu elwalengele Yesu ukucula. Yesu aliculile elyo nokufwila pa Lupanda pakuti alete umutende pamo isonde. No yu umutende wakukwata Lesa mu mitima yesu.

13 Lelo Yehoba alescka abena Israele na bena Yuda mu kubeko kwa kasesema onse na kamona onse, ati, Bweleni mu mibebe yenu ibi, no kubaka amafunde yandi ne fipope fyandi, umwabela amalango yonse ayc naebele bashinwe, ayo natumine kuli imwe mu kuboko kwa babomfi bandi bakasesema. 14 Awe tabaumfwile; lelo baletalamika mikoshi yabo nge mikoshi ya bashibo, abashatetekele Yehoba Lesa wabo. 15 Balepata ne fipope fyakwe, ne cipingo cakwe ico apingene na bashibo, ne fishimiko fyakwe ifyo ashimike pali bene; balekonko mupu no butulume, No kukonke nko ishabashingulwike, isho Yehoba abebele ukuti becita ifyo shicita. 16 Kabili basulile amafunde yonse ya kwa Yehoba Lesa wabo, no kucite fimpashanya ifyengwa (ifiponti fibili), no kucita Ashera; baleshinshimuna no mulalo onse wamu mulu, no kubombela Baali. 17 Kabili balepisha abana babo abaume na bana babo abanakashi mu mulilo, balebuka ne mbuko no kupendula, no kuiposa ku kucito bubi mu menso ya kwa Yehoba, ku kumufisha ku mutima.

Lesa apela Israele akashita na kambi. Lesa atumine bakasesema elyo na bantu bamano kuli Israele. Lesa asokele Israele, "Fuma ku mibebe ya bubifi. Sunga amafunde yandi. Kabili sunga amalango yandi. Cite ni fyobaka-sesema bamwebele."

Lelo Israele talefwaya kumfwa kuli Lesa. Tabalefwaya kubela ifyo Lesa alebeba. Baumike ne mitima yabo. Bacitile kwati Lesa talandile kuli bena. Bacitile kwati Lesa tali ni Lesa wa cishinka. Abantu bakwa Israele bankonkele ne mipepele yaba nabo. Bale pepa nefilubi elyo tulesa twaku belebensa. Bale pepa no mulilo. Balele ka na bana ukulapita mu mulilo. Ici cali emipepele yabo. Na bantu balepepela Lesa Mu malele. Balebomfya ifya muti elyo nefya bwanga. Lesa asosele kuli bene ati ifi fintu fibi. Mwila fibomfya."

Abantu bakwa Israele baiPOSELE baiPOSELE mufya bubifi. Ne lelo abantu bamo bacetekela mu miti ukucila ukucetekela muli Lesa wabo.

LESA APIŦGULA

2 Ishamfumu 17:18

18 18 E ico Yehoba akalipile abena Israele apakalamba, no kubafumya pa cinso cakwe; takwashiheleko ukukowa kano uwa kwa Yuda weka. Lesa asokele abantu bakwa Israele ukuti babwele mu mibekele isuma lelo taba lefwaya ku mfwa. Lesa abapele ne nshita ishingwi pakuti babwele mu mibekele yabo iyabipa. Bali kana ukunaci la Lesa. Lesa abafumishe na ku cinso cakwe. Baiishiheleba abalubantila ku bantu ba calo cimbi. Israele tali nakabili mubufumu.

INGA KULI IMWE CILI SHANI ILELO?

Mulomfwa kuli bakashimikila. Mulomfwa bakasambilisha. Mulabelenga Ibaibele. Mula sambilila pafyo Lesa amweba ukucita. Bushe mulesha ukulacita cimo cine? Bushe mulesha ukufisa ifilubo fyenu? Bushe mulesubila ukuti Lesa ali no kumwafwilisha mukucinja imibekele yenu? Bushe mwalyeba Yesu pakuti mu mitima yenu? Ali nokumwafwilisha mukucinja imikalile yenu.

AMEPUSHO YA KULANDAPO

1. Bushe Israele ali na mano pakukama umfwila Lesa? Mulandu nshi?
2. Bushe Lesa alebapingula ku bulungami?
3. Bushe mulomfwila Lesa?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo Yohane 4:1-15
Pali Cibili Yohane 4:19-30
Pali Citatu Yohane 4:31-42

Ni palwakwa Mesia umubomfi wandi. Ali no kuba umubomfi, kasansamusha. (3)

Mesia takamoneke mu nshila abantu bale-subila ukuti emo akamonekela. Ali no kucula, na macushi yaka mulenga ukuba uwaibela. Takamoneke nga fwe bantu. (14)

Na mesia akacilimusha inko ne shamfumu. Ne shamfumu shiekata pa tunwa. Bali nokutonkanya, "Uyu Mesia, lelo teumu munshila baletweba ati emo akamoneka." Beshi (15)

YESU MU NSHILA ABANTU BAMU MWENENEMO

Esaya 53:1-3

1 N' ani uwsosa ati ca cishinka ico twaumfwa? Ni kuli ani ukuboko kwa kwa Yehova kwasokolwelwa? 2 Awe akulile nga nimbo ku cinso cakwe, ngo lulembelya ulwafuma mu mushili wwaumisha; takwete cata nangu kupula ma ifya kuti tumumweneko, takwete no kumoneka ukwa kuti tumutemwe. 3 Ali uwasulwa kabili wakankamba ku bantu, umuntu wa fya bulanda kabili uwaishibana no buushi; kabili, ngo muntu uo bashululako ifinso, ali uwasulwa, twamulinga wa kwangwa.

Belengeni mu beshi 1 nakabili. Nomba belenge ni muli Yohane 12:37-38. "Awe nelyo acitile ifishibilo ifyabe fi ku cinso cabo, tabamutetekele iyo: Ukuti cifishiwe icebo ca kwa Esaya kasesema ico asosele, ati, Mwe shikulu, nani atila ca cishinka ico aumfwa kuli ifwe? No kuboko kwa kwa Shikulu kwa sokolwelwa kuli ani?"

Mu bena Roma 10:16, umutumwa Paulo ale-mbele amalembo vamo yene.

Belengeni muli Esaya 53:2 eflyo Esaya aseseme ku kula kwakwa Mesia. Lembeni no kwisusha umu umushela. "Awe akulile nga _____, ngo _____ ulwafuma _____.

UBULAYO BWAUKWA MESIA

Yohane 6:5-14
Yohane 6:22-35
Yohane 6:52-68
Yohane 7:31-37

Pali Cine
Pali Cisano
Pa Cibelushi
Pa Mulungu

AMASAMBILILO YAKALAMBA MU BAIBELE: Esaya
9:27;11:1-10:52;13
to 53:12:61:1-3
Mika 5:2-4.

MALEMBO YALELO MU MASAMBILO: Esaya 52:13-15;
53:1-3; Yohane 12:37-38

IBESHI LYAKUSUNGILA: *"Pantu umwana nafyalilwa
kuli ifwe, umwana mwau-
me napelwa kuli ifwe;
Esaya 9:6.*

Pa myaka imyanda Lesa alaile abantu ukuti ali no kutuma Mesia. Ili shiwi lipilibula ukuti umupusushi. Na bakasesema batwalilile no kulaebe abantu, "Lesa ali no kutuma Mesia." Ilyo Lesa asosele kuli bakasesema, abebele ifintu ifingi pa lwakwa Mesia alino kutuma. Na bakasesema baleeba na bantu pali ififine fintu. Na bantu bene balelelela ukufika kwakwa Mesia.

MESIA UMUBOMFI

Esaya 52:12-15.

12 Lelo mwifuma mu kufulumbana, kabili mwiya mu kufulumuka; pantu Yehoba aleya ku ntanshi yenu, kabili cinuma wenu ni Lesa wa kwa Israele. 13 Moneni, umubomfi wandi akashuka akatumpuka, akasumbuka, akasansamisha. 14 Ifyo abengi bamupapile imimonekele yakwe yali-onaike ukucitana ne ya buntu, ne cata cakwe ukulekana na bana ba bantu 15 e fyo akacilimu-she nko ishingiri; pa mulandu wakwe ishambumu shikekata pa tunwa; pantu shikamone co icisha-talile acilondololwa kuli shene, no kwiluke co tashatalile ashumfwa.

Lesa alandile naku bantu ati, "Umfweni! Ni nkwata ifintu ifipya ifyo ndefwaya ukumweba.

UKUPATUKANA KWA BANTU BAKWA LESA

ISAMBILILO LIKALAMBA: 2 Ishamfumu 22-23;
Yeremia 25:1-7.

AMALEMBO YA LELO MUCISAMBILISHO: 2 Ishamfumu
18:1-6.
2 Ishamfumu 23:21-25

IBESHI LYA KUSUNGILA: "*Imbifi ileke imibele
ya iko, ne nciitatubi
amapange ya iko; ba-
bwelele na kuli Yehoba,
na o akabacite nkumbu,
babwelele na kuli Lesa
wesu, pantu akabaleke-
lela apakalamba.*
Esaya 55:7.

Ukupatukana kwisa ilyo fintu fyalubana.
Mu masambililo yapita twamwene ifyo abantu
bakwa Lesa baipele mu kucita ifya bipa. Ba-
twalilile nokushumwila Lesa. Lesa afumisheko
nabantu bakwa Israele ku menso yakwe.

Bushe abantu bakwa Yuda (Judah) balisa-
mbilile ukufuma kuli Israele? Imfumu shibili
shalefwaya ukucinja Yuda (Judah). Balefwaya
ukuleta Yuda kuli Lesa. Belengeni ifyo
balecita.

2 Ishamfumu 18:1-6

1 Nomba mu mwaka wa citatu kuli Hoshea
mwana Ela imfumu ya bena Israele, e mo Hisekia
mwana Ahasi imfumu ya bena Yuda atendeke
ukuteka. 2 Ali ne myaka amakumu yabibili na
isano ilyo atendeke ukuteka; kabili ali mfumu
mu Yerusalemu imyaka amakumi yabibili na pabula.
Ne shina lya kwa nyina Ni Ahiya mwana Sekaria.
3 Alecite cawama mu menso ya kwa Yehoba nga
conse ico Dabidi wishi alecita. 4 Wene afumi-

Abantu baishile pamo pakuti benga pepa
Lesa. Esra apepele nakuli Lesa, kabili ato-
tele na Lesa pakutemwa kwakwe. Nabantu bai-
pele nakabili kuli Lesa. Na kabili balandile
ati amalango yakwa Lesa yali aya cine kabili
ayasuma. Baikatenye na malango ya kwa Lesa.
Kabili Lesa atwalilile no bupekanyo bwine ubu.

AMEPUSHO YAKULANDAPO

1. Bushe cinshi aba Yuda bononkelemo paku
belenga amalango yakwa Lesa?
2. Bushe mulefwaya ukwafwilishiwa pakuti mwi-
shibe amashiwi yakwa Lesa?
3. Bushe amashiwi yakwa Lesa yali ayaikatana
na imwe?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Amalumbo 119;105-112
Pali Cibili	Amalumbo 121
Pali Citatu	Amalumbo 126
Pali Cine	Amalumbo 138
Pali Cisano	Amalumbo 145
Pa Cibelushi	Amalumbo 148
Pa Mulungu	Esaya 1:10-20

munwe ne fyallowa, no kutumapo imilingo ku ushatyanyishishiwa, pantu buno bushiku bwa mushilo kuli Shikuluwifwe; mwibombomana, pantu ukusekelela muli Yehoba e maka yenu. 11 Kabili abena Lebi baletalalika abantu bonse, abati, Talaleni, pantu buno bushiku bwa mushilo; mwibombomana. 12 E ico abantu bonse baile ku kulya no kunwa, kwanga kukalamba, pantu bai- lwile ifyo bashimikilwe.

Esra na bena lebi babelengele ne buku. Babelengelefeye bwino. Cila muntu aleyumfwila. Elyo baishile yafwilisha na bantu pakuti beshibe pafyo bacilabelenga. Esra na bena lebi bayafwilishe na bantu pakuti beshibe ifyo aya ماشيwi yalepilibula.

Na bantu baumfwile na ماشيwi yantu Esra abelengele. Batampile no kulallosha, pantu baliibucisha ubupekanyo bwakwa Lesa buntu apekenye pali bene. Baliishiba ukuti balibembuka kuli Lesa kabili bali aba bulanda. Esra atile kuli bene, "Lekene ukullosha, buno buli ubushiku bwakusekelela. Kalyeni ifyanona, kabili mupeleko naba shikwete ifya kulya. Buno bushiku bwa mushilo." Na bantu bacitile fintu Esra abebele. Bali no buseko nganshi pakumfwa aya amashiwi yakwa Lesa. Ba umfwile-nefyo aya amashiwi yalepili bula.

UKULONGANA KWATWALILILA

No kulongana kwali ukwatwalilila inshita fye yonse. Cila bushiku Esra na bena Lebi balebelenga ukufuma mwi buku lya Malango. Balelondolola naku bantu pafyo aya ama shiwi yalepilibula. Pakubala balilya ne fyakulya. Bali sansamwike. Lelo ilintu batampile uku-laumfwa aya amalango, e lintu baishibe pafya membu shabo. Baishileleka no kulalya ifyaku-lya, babikile no lukungu pa mitwe yabo kabili bafwele na malaya ya masaka. Balcita ifi pa-kuti balenge ubulanda bwabo pa membu shabo. Balefwaya ukufuma ku membu shabo.

shepc imisansama, atobawile ne fyaimikwa, no kuputula ba Ashera; ashonawile ne necka ya mukuba iintu Mose acitile, iyatnikwe Nehushi-tani, pantu ukufika kuli shilya nshiku abana ba kwa Israele bafefutumwinako. 5 Yehoba, Lesa wa bena Israele, e o atetekele; e ico pa numa yakwe takwali nga wene uwa mu shamfumu shonse sha bena Yuda, nangu ni pa shamutangilile; 6 pantu alambatile kuli Yehoba, taalwike mu kumukonka, lelo alebaka amafunde ayo Yehoba aebele mose.

Imfumu Hisekia ya cetekele Lesa. Alefwaya ukwikala mu nshila Lesa asoselemo. Hisekia atobele ififulo fintu balepepelamo ifilubi. Aonawile nefilubi fyonse.

Umuku umo Mose apangile insoka iya pangwa no mukuba. Moneni Ipendwa 21:4-9. Aba abantu basingile iyi nsoka no kuibika mwi tempele. Balepepa insoka ukucila ukupepa Lesa. Hisekia aonawile ne soka mutupu-taulwa tunono. Hisekia alenacila Lesa. Alefwaya ukuti abweshe abantu kuli Lesa. Abulile fyonse ifyo abantu balepepa. Lelo abantu tabacinjisho mibeke yabo.

BASANGA IBUKU LYA KWA LESA

Imfumu Hisekia yalifwile. Imfumu shimbi shale teka Yuda (Judah). A bantu basungile fye mipepele ya tu lesa nangu tu mulungu. Mwibuku lya 2 Ishamfumu 22, tulasangano ilyashi lyakwa yosia, uwalekonka Lesa. Alefwaya ukubwesha abantu kuli Lesa.

Yosia atampile ukulakwata ababomfi abakungisha itempele. Ali kwata naba bomfi abakuwanya mwi tempele. Ishamfumu shimbi shalekelesha itempele ukuba ne fiko elyo nokonaika.

Ilyo shimapepo umo alebomba mwi tempele, asangile ibuku, atile, "Ninsange buku lya malango mung'anda yakwa Yehoba." Shimapepo

atumine ne buku ili ku mfuku. Nomba Yosia pa kuumfwe fyebo fya kwa Lesa, ali no bulanda. Aliishiba ukuti Yuda (Judah) taleumfwila amalango yakwa Lesa. Lesa ali nokupingula Yuda (Judah) pamo pene ngefyo apingwile Israele.

BABELENGA IBUKU LYAKWA LESA

Imfumu Yosia yaitile abantu kwi tempele. Yosia abelengele ukufuma mwi buku. Abelengele amalango . Yosia apangile no bulayo kuli Lesa. Alaile ukulakonka amalango yakwa Lesa. Bonse abantu bali pangile no bulayo bumo bwine.

Yosia aliwemye ne tempele pamo ne fipe balebomfya mu mipepele ya tu mulungu. Aoccele na fyonse ifyo balebomfya muku pepa tu mulungu. Yosia aeseshe ukufumya abantu ku mipepele ya tu mulungu. Alefwaya ukutungula abantu muku pepa Lesa.

UKUKONKOMESHA KWAKWA YOSIA

2 Ishamfumu 23:21-25

21 Kabili imfumu yaebele na bantu bonse, aiti, Citeni ica kucitila kuli Yehoba Lesa wenu, ifyo calembwa mwi buku ili lya cipingo. 22 Pantu takwacitilwe ica kucilila nge ci ukutula pa nshiku sha bapingushi abapingwile Israele, nangu ni mu nshiku shonse sha shafumu sha bena Israele nangu ni mu sha shafumu sha bena Yuda. 23 Mu mwaka we kumi na cinekonsekonse ku mfumu Yoshia e mo ici ca kucilila cacitilwe kuli Yehoba mu Yerusalemu. 24 Na kabili ifipao fya ndo ya kupashanya, ne fya makankamike fyonse ifyamwenwe mu calo ca bena Yuda na Mu Yerusalemu, Yoshia afyoneze, ku kuleka acite ifyebo fya malango ifyalembele mwi buku ilyo Hilikia shimapepo asangile tile akube mfumu nga wene. 25 Kabili takwatale Yehoba umutima wa iko onse, no mweo wa iko onse, na maka ya iko yonse, umwabela amalango yonse ya kwa Mose; kabili pa numa ya iko takwaimine

Nehemia 8:1-3

1 Lelo ilyo wafikile umweshi wa cinelubali, ilyo abana ba kwa Israele bali mu mishiyabo, elyo bakunganine ngo muntu umo mu lubansa lwa ku cinso ca mpongolo ya menshi, no kusosa kuli Esra kalemba ukulete buku lya malango ya kwa Mose ayo Yehoba apele abena Israele. 2 E ico Esra shimapepo kabili kalemba aletele amalango ku cinso ca lukuta, abaume na banakashi na onse uwacenjela ku kumfwa, mu bushiku bwa ntanshi bwa mweshi wa cinelubali; 3 kabili abelengele, ku cinso ca lubansa ulwa ku cinso ca mpongolo ya menshi, ukutula ku macaca ukufika akasuba pa kati, apalungatana na baume na banakashi na bacenjela; kabili bakutike abantu bonse kwi buku lya malango.

Kwali no kulongana kwa bantu mu musebo pantu aba Yuda balefwaisha ukumfwa aya malango yakwa Lesa. Cila muntu uwale umfwa a alisangwako, abaume, abanakashi, pamo na baice. Bonse baishile capamo ku kumfwa amalango yakwa Lesa. Esra aishile iminina na pakati kabantu. Aishele balenga namu malango yakwa Mose.

Abelengele ukufuma ulucelo mpaka akasuba pakati. Na bantu balekutika ku mashiwi yene aya.

Nehemia 8:7-12

7 Kabili Yeshua, na Bani, na sherebia, na Yamni, Akubu, Shabetai, Hodia, Maaseya, Kalita, Asaria, Yosabadi, Hanani, Pelaya, abena Lebi, balengele abantu ukwiluka amalango, ilyo abantu baiminine uko bali; 8 balebelenga mwi buku, mu malango ya kwa Lesa, baletungulu, no kushilimuna, no kuleka beluke icabelelenga. 9 E lyo Nehemia, uwali umulashi, na Esra shimapepo kabili kalemba, na bena Levi abalilenga abantu ukwiluka, batile ku bantu bonse, Bu-no bushiku bwa mushilo kuli Yehoba Lesa wenu; mwilocha kabili mwilila (pantu balelila abantu bonse pa kuumfwe fyebo fya malango). 10 Kabili Esra atile kuli bene, Kabiye, kalyeni ifyanona,

AMALANGO YAKWA LESA YAIKATANA

AMASAMBILILO YA KALAMBA MWI BAIBELE: Nehemia
8 elyo 9

AMALEMBO YA LELO MU CISAMBILILO: Nehemia 8:1-
2;8:8-12.

IBESHI LYA KUSUNGILA: *"Ngeni ukwiluka, no
kuleka ndesunga amala-
ngo yenu, awe ndeyaba-
ka umutima wandi onse;
Amalumbo 119:34*

Ukwikatana cipilibula ukumbobela pamo.
Limbi cipilibula ukutila muli cishinka ne
fisuma. Nga twaikatana mu cintu cimo tulanda
ukuti ca cishinka nangu cili icisuma. Twimi-
nina pa fintu ifyo twa mona ukuti fili ifisuma.

Muli ili sambililo abantu bakwa Lesa
balandile ati tuli abacetekela mu malango yakwe
Lesu pantu yali aya suma.

ESRA

Esra alini shimapepo aleikala mu Babele.
Ali uwasambilila kabili alilembele amalango
yakwa Mose. Aba Yuda mu Yerusalemu bali
pwisha ukukula itempele pamo na malinga panshi-
ta ilya balepepa Lesa. Elyo kabili baishile-
leka ukulapepa Lesa. Batampile ukulalesha
ukubelenga amalango yakwa Lesa. Bamo abantu
batampile ukulaupa abana kashi abashiwepa.
Pamo pene ne ntungulushi sha filonganino nasho
shacitile cimo cine. Esra aumfwile ifi fintu.
Aile naku mfumu, no kuya ipusha, "Bushe kuti
mwa mpelaka ulusa ulwakuti ninga sendako aba
Yuda bomo akuya ku Yerusalemu. Mu Yerusalemu,
Esra aishile longanya na bantu pamo. Belenge-
ni aya mabeshi pakuti mu mone ifyo uku kulo-
ngana kwacitilwe.

iyali nga yene.

Lesu akonkomeshe abantu ukusunga ca kuci-
lila (passover) cila mwaka. Cakucila cayafwi-
le abantu mukwibucisha mu Egupti na Mose.
Cayafwila abantu ukwibucisha ubushiku Lesa
abatungwile ukufuma mu Egupti na mu busha.

Abantu tabasungile cakucilila panshita
ntali. Abantu abengi balilaba Lesa. Yosia
akonkomeshe abantu, "Sungeni cakucilila pamo
nge fyo Lesa amwebele."

Yosia ayalucile kuli Lesa no mutima wakwe
onse. Aeseshe ukunacila amalango yakwa Lesa
Alefwaya ukulatungulula abantu mukunacila elyo
na Mukupepa Lesa. Lelo Yosia tacinjishe
imitima ya bantu.

BUSHE CILI SHANI KULI IMWE?

Bushe mulatontonkanya pali Lesa inshita
yonse. Bushe mulanacila amalango yakwa Lesa?
Belengeni ibeshi lyakusungila.

AMEPUSHO YA KULANDAPO

1. Bushe imfumu kuti shalenga abantu ukupepa
Lesu?
2. Ciba shani ku bantu ilyo balepepa Lesu?
3. Bushe mula pepa?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Yohane 8:12-19
Pali Cibili	Yohane 8:28-40
Pali Citatu	Yohane 9:1-9
Pali Cine	Yohane 9:24-38
Pali Cisano	Yohane 10:24-38
Pa Cibelushi	Yohane 11:41-52
Pa Mulungu	Yohane 12:20-32

UBUPINGULO BWAKWA LESA PALI YUDA

ISAMBILILO LIKALAMBA MWI BAIBELE: Yeremia
7; 26; 52.

AMALEMBO YALELO MU CISAMBILILO: Yeremia 26:1
-16; 52:12-16.

IBESHI LYA KUSUNGILA: "E ico nomba, wamyeni
imibele yenu ne micitile yenu, no kuumfwa
kwi shiwi lya kwa Yehoba Lesa wenu; e
lyo Yehoba akalanguluka ku bubi ubo aosele
pali imwe. Yeremia 26:13.

Mkusambilila kwesu uku kwafumako twasambilile pa mfumu shibili ishakwa Yuda. Ishi shali imfumu shisuma shalefwaya ukutungulula abantu mukukonka Lesa. Na mashina yaishi imfumu ni Hisekia na Yosia. Yosia yali ni mfumu isuma iya kulekelesha mu Yuda. Ilyo yafwile Yehoyakini, umwana wakwe, aishileba mfumu.

Yehoyakini tali imfumu Isuma. Aletele mipepele ya tulubi. Yehoyakini abweshe fyo-nse ifyabipa ifyo Yosia aesehe ukulesha. Lesa ali uwatemwa abantu bakwa Yuda. Lesa atwalilile ukulatuma ba kasesema kuli Yuda. Lesa alefwaya abantu ukuti bafume ku mipepele ya tulubi. Lesa alefwaya bantu ukula mupepa. Yeremia ali umo wa muli ba kasesema abo Lesa atumine kuli Yuda. Lesa atumine Yeremia kwi tempele. Lesa atile, "Landa kuli aba bantu. Bebe fyonse ifyo nasosa.

YEREMIA ALANDA

Yeremia 26:1-16

Mu nshiku wakulenga 52 abantu balikulile ilinga. Nehemia nabantu bali abacetekela Lesa. Tabalekele abakubomba nelyo kwali ubwafya. Balishiba nokuti Lesa ali nokwafwilisha aba Yuda.

AMEPUSHO YAKULANDAPO

1. Bushe Lesa kuti abomfya abantu aba shamwisha?
2. Bushe ni nshila nshi mwingacimfishano ubwafya?
3. Bushe Lesa alimuteyanisha po umulimo wenu?

BALENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Amalumbo	104:24-35
Pali Cihili	Amalumbo	107:1-9
Pali Citatu	Amalumbo	107:21-31
Pali Cine	Amalumbo	111:1-10
Pali Cisano	Amalumbo	116:1-15
Pa Cibelushi	Amalumbo	118:1-14
Pa Mulungu	Amalumbo	119:97-104

15 Nomba ilyo abalwani besu baumfwile ukuti caishitwa kuli ifwe, Lesa afulunganye ukupanda amano kwabo; na ifwe bonse twabwelele kwi linga, umuntu no muntu ku mulimo wakwe. 16 Nomba, ukutulia pali ubo bushiku, hafu wa bakalume bandi balebombo mulimo, na hafu bale- ikata amafumo ne nkwela na mata ne fya kucing' aba ng'anda ya kwa 17 Yuda abalekule linga. Kabili abalesende fisendo bali abasakalala; onse ku kuhoko kumo alebombo mulimo, na ku kubiye naikate canse ku kuboko kumo alebombo mulimo, na ku kubiye naikate canso. 18 Na bakakula, umuntu no muntu ali no lupanga mu musana, kabili balekula. No wa kulishe nta- ndaia ali mupepi na kuli ine. 19 Kabili nati- le ku bantungwa na balashi no mushashi wa bantu, Umulimo naukula no kupabuka, kabili ifwe tuli abapatukana pe linga, abatalukana umuntu no muntu kuli munyina; 20 umu mwaumfwo kulila kwa ntandala, e mo mulongane kuli ifwe. Lesa wesu aletulwila.

Bonse ababomfi bali abaipekanya pakuti be- ngalwa na balwani. Cila muntu alebomba no ku boko kumo elyo kumbi naikata ulupanga. E lyo naumbi aliiminina ne penga kuli Nehemia. Ba kakula balebomba akatumikila ukufuma kwi illinga. Nehemia alandile ati, "Umo mwau mfwo kulila kwantandala, e mo mulongane kuli ifwe. Lesa wesu aletulwila.

ICICETEKELO CA CIMFYA

Nehemia 6:15-16

15 Kabili illinga lya citilwe ilituntulu mu bushiku bwa nakumi yabibili ku mweshi wa Elu- li, ku nshiku amaku miyasano na shibili. 16 Nomba, Ilyo abalwanibesu bonse baumfwile, elyo abena fyalo bonse abatushingulwike batinine no kucefiwe eibi mu menso yabo; ico baishibe uku- ti umulimo uyu naubombwa ukufuma kuli Lesa.

1 Mu kutenika kwa bufumu bwa Yehoyu- kimu mwana Yeshia, imfumu ya kwa Yuda, e mwa- ishile icebo aci ukufuma kuli 2 Yehoba, aciti, E fyo Yehoba atila; Iminina mu lubansa lwa ng'anda ya kwa Yehoba, no kusosa kuli bonse aba mu mishitwa kwa Yuda, abesa ku kushinshimura mu ng'anda ya kwa Yehoba, ifyebo fyonse ifyo ndekwabe kusosa kuli bene; wishako icebo eimo. 3 Nalinc bakomfwa, no kubwela umuntu no muntu ku mibele yakwe ibi, no kubeka nanguluke ku bubu ubo ndepango kucita kuli bene pa mulandu wa bubu bwa micitile yabo. 4 Ukasose kuli bene, auti, E fyo Yehoba atila: Nga tamwakomfwe kuli ine, ku kwenda mu malango yandi ayo napele ku cinso cenu, ku kuumfwe fyabo fya babomfi bandi bakasesema abo ntuma kuli imwe, ukucelela no kubatuma (kabili tamwabomfwa), 6 e lyo nkalenge ng'anda ino ukuba nga Shilo, No musu- mba unc ikalengo kube cituko ku nko shonse sha pano isconde.

7 Awe, bashimapepo na bakasesema na bantu bonse baumfwile Yeremia alesose fyabo ifi mu ng'anda ya kwa Yehoba. 8 Nomba, ilyo Yeremia apwile ukusosa conse ico Yehoba amwebele ukoso- sa ku bantu bonse, bashimapepo na bakasesema balimufyambete, abati, ukufwa ulefwa; nga kanshi cinshi ico 9 wasesemena mwi shina lya kwa Yehoba auti, ng'anda ino ikaba nga Shilo, no musumba uno ukapomona ukabulamo umwikashi? E lyo abantu bonse bakutene kuli Yeremia mu ng'anda yakwa Yehoba. 10 Kabili bacilolo ba kwa Yuda ilyo baumfwile ifi fintu, baninine ukufuma ku ng'anda ya mfumu, baishile ku ng'anda ya kwa Yehoba, no kwikala apa kwingi- lila pa mpongolo ipya ya ng'anda ya kwa Yehoba. 11 E lyo bashimapepo na bakasesema basosele kuli bacilolo, na ku bantu bonse, abati, Uyu muntu awamino kufwa; pantu asesemeno musumba uno, ifyo muumfwile mu matwi yenu. 12 Na o Yeremia asosele kuli bacilolo na ku bantu bonse, ati, Yehoba e wantuma ku kusesemene ng'anda ino no musumba uno ifyebo fyonse ifyo muumfwile. 13 E ico nomba, wamyeni imibele yenu ne micitile yenu, no kuumfwa kwi shiwi lya kwa Yehoba Lesa wenu: elyo Yehoba

akalanguluka ku bubu ubo asosele pali imwe.
 14 Na ine, moneni, ndi mu minwe yenu; citeni
 kuli ine umwabele cisuma kabili umwabele ca-
 tibalala mu menso yenu. 15 Lelo ukwishiba
 ishizeni ukuti nga mulenjipaya, mukailetelelo
 mulopa wa kaele, na pa musumba uno na pa be-
 kashi ba uko; pantu cine cine yehoba antumine
 kuli imwe ku kusosela mu matwi yenu ifyebo
 ifi fyonse. 16 E lyo bacilolo na bantuu bonse
 batile kuli bashimapepo na kuli bakasesema,
 Uyu muntu tawamina kufwa; pantu ni mwi shina
 iya kwa Yehoba Lesa wesu e mo aosele kuli
 ifwe.

Ilyo mwa belengele aya mabeshi, bushe
 mwalisangamo umulandu uwo Lesa aebele Yeremia
 ukusosa? Mwasangile shani mwi beshi lya
 citatu (3)? Bushe Mwasangilemo ukuti Lesa
 alebapela nakabili akashita? Lesa talefwaya
 ku panika abantu bakwe. Alefwaya fye ukuti
 bafume ku lubembu. Ngacakuti abantu baishile
 kuli Lesa ninshi ku panikwa takwakabe pali
 bene. Lesa ali nokubelela ngacakuti ba
 bwelela kuli wene.

Mu nshita yaku pepa Lesa, abantu bale-
 pepa itempele. Tabalebika ubucetekelo muli
 Lesa. Lesa alandile ku bantu, "Nga ca kuti
 tamumfwile, nga cakuti tamuna cile malango,
 nga cakuti ta mumfwilile bakasesema, ndino
 konaula itempele. Itempele lili no kuba nge
 shilo. Yerusalemu ali nokonaulwa.

Ilyo itempele talilakulwa mu Yerusalemu,
 shilo cali cifulo cama pepo. Cali cifulo ica
 amafunde ikumi (10) eko kabili basungile. Mu
 mweo wakwa Yeremia, shilo tawali musumba.
 Abantu balilaba ici cine cifulo ca mapepo.
 Baleisa mukupepa itempele mu Yerusalemu. Lesa
 aebele abantu, "Yerusalemu elyo ne tempele
 kuti baba nga shilo.

ABA BANTU

Bushe chinshi abantu bacitile? Tabale-
 fwaya nokumfwa ku ماشيwi yakwa Yeremia. Elyo

Aba bantu bailekula ne cipailo, elyo kabili
 batampile no kula pepa. Lelo bali abashinga-
 shinga mukukula itempele.

Bambi abantu bale kula na mayanda yabo.
 Kabili nokulima balelima. Baleposa ne nshita
 shingi muku cita fimi ifintu. Takwali inshita
 ya shele ku ku bomba kwi tempele. Imyaka yali
 pita. Imfumu Koreshe yalifwa. Imfumu ipya
 yali mu Babelo. Aishile sanga na ماشيwi ya
 lembele imfumu Koreshe. Aya yali ماشيwi ya-
 kweba aba Yuda pabukule bwe itempele. Atumine
 aba Yuda pamo ne fi bombelo ku Yerusalemu. Na
 mukwangu fyanya abantu bapwishishe ne tempele.

Kabili Yerusalemu takwete ilinga. Abantu
 tabapwishishe umulimo wakukula ilinga.

NEHEMIA

Nehemia aleikala mu Babelo. Alebomba ku
 mfumu. Kabili imfumu yali cetekela Nehemia.
 Nehemia aumfwile pa lwa malinga ku Yerusalemu.
 Ali ishiba ukuti incito tailapwa. Imfumu
 yatumine Nehemia na bambi abaume ku Yeresalemu.
 Bali abakwawilisha ukukula ilinga. Nehemia
 asangilwe na macushi ayengi. Kwali abalwani
 babo abali ne milangwe kuba Yuda. Balelanda ati,
 "Ilinga talili ilya kosa mumbwe nga aendapo
 ninshi kuti lya onaika."

Nehemia apepele na kuli Lesa elyo na bantu
 balitwalilila no mulimo wabo. Abalwani baile
 bula ne fita fya nkondo. Kabili bale pekanya
 ne nkondo yakulwa na Yuda mu Yerusalemu. Nehe-
 mia ali pepa kuli Lesa. Aishile pala ne mpanga
 na mafumo ku babomfi. Awe batwalilile no kula
 bomba.

ICICETEKELO CAKWA NEHEMIA

Belengeni ama beshi. Kabili mufwayemo ne
 nshila Nehemia aletamfishamo abalwani.

1 Mu mwaka wa ntanshi wa kwa Koreshe imfumu ya Persia, ukuti icebo ca kwa Yehoba ica mu kanwa ka kwa Yeremia cifishwe, Yehoba abushishe umutima wa kwa Koreshe imfumu ya Persia, no kuleka apishe imbila monse mu bufumu bwakwe, no kuilemba na mwi lembo, aiti, 2 E fyo Koreshe imfumu ya Persia atila: Amabufumu yonse ya pano isonde Yehoba Lesa wa mu mulu alimpeta; kabili wene ankonkomesha ukumukulile ng'anda mu Yerusalemu wa 3 muli Yuda. Onse wa muli imwe uwa mu bantu bakwe bonse (Lesa abe nankwe), anine aye ku Yerusalemu uli muli Yuda no kukule ng'anda ya kwa Yehoba Lesa wa bana Israele, e uli Lesa wa mu Yerusalemu. 4 Kabili iwashalako onse uwa mu fifulo fyonse umo alebela, abaume ba mu cifulo cakwe bamwafwe kuli sifere na golde ne fyuma ne fitekwa fya kuse-nde fipe, pamo ne fya kuitemwa ifya ng'anda ya kwa Lesa iya mu Yerusalemu.

Imfumu Koreshe yalimfya Babele. Bushe Koreshe alicita ifintu aba Yuda baletina? Ilyo aba Yuda babasendele ku Babele, kasesema Yemia asosele ati, "Ubushiku bumu muli no kubwelekamo ku Yerusalemu." Ubu bushiku nabufika nomba ubwa ku bwelelamo. Lesa abomfe she imfumu Koreshe pakubaleka babwelele.

Imfumu Koreshe tayalepepa Lesa. Lelo Lesa ewa nashishe umutima wa iyi mfumu Koreshe. Mfumu yacitile fyonse ifyo Lesa abikile mu mutima wakwe. Belengeni mu beshi 2 kabili mulesangamo ifyo Lesa abikile wu mutima wa iyi mu mfumu Koreshe.

Bushe ni nani ali no ku kula itempele? Belengeni mu beshi 3. Imfumu Koreshe yasosele ukuti onse umu Yuda anine aye ku Yerusalemu. Onse umu Yuda afwile ukwa fwilisha ukukula itempele. Te bonse aba Yuda babwelele ku yerusalemu. Bamo aba Yuda abalitemwa ukwikala ku Babele kanshi balishala kulya kwine. Aba ba Yuda bashela mu Babele bapele ifipe fya Golde ne ndalama sha silfere ku Yerusalemu.

baebele Yeremia ukuti ali no kufwa nga alenda pa fintu ifi balandile ati afwile ukufwa.

Yeremia atile, "Ndelanda amashiwi yakwa Lesa. Ale fwaya imwe ukuti mufume ku nshila ya lubumbu. Nga mwanjipaya ine, muli no kwipaya umuntu ushicitile akantu nangu kamo.

Elyo intungulushi shimo sha sosele, "Uyu muntu tafwile ukufwa. Alelanda amashiwi yakwa Lesa" Ishi ntungulushi shaibucishe imfumu Hisekia. Kasesema alandile ati Yerusalemu ali nokonaulwa. Ne ntungulushi shaishile ibucisha ne fyebo ifi na Yeremia ukuti ekale.

UBUPI NGULO

Yeremia 52:12-15

12 Mu mweshi wa cisano, mu bushiku bwe kumi ku mweshi, mu mwaka we kumi na pabula ku mfumu Nebukadnesari imfumu ya ku Babele, Nebusaradani mushika wa basole, uwaleiminina ku cinso ca mfumu ya ku Babele, aishile ku 13 Yerusalemu, no koce nanda ya kwa Yehoba, ne nanda ya mfumu, na mayanda yonse ya mu Yerusalemu; ng'anda yonse ikalamba acoele ku mulilo. 14 Na malinga yonse ya Yerusalemu ukushingulukako, umulalo onse wa bena Kaldi uwali kuli mushika wa basole waliyabongolwele. 15 Kabili umushashi wa bantu abashela mu mumba, na ba kwila abawilile ku mfumu ya ku Babele, no mushashi wa ntukushi, Nebusaradani mushika wa basole alibotwile.

Abantu bakwa Yuda balikene ukupilibucila kuli Lesa. Batwalilile mu nshila isha lubumbu. Babele cali icalo ica maka. Babele alicimfya Egupti mu bulwi. Babele aeseshe ukubula Yuda. Abantu bakwa Yuda tabailekele she ifi. Ifyalo fibili fyalwile pa mwaka umo. Babele acimfisha Yuda. Abantu baocele itempele, ng'anda ya mfumu pamo ne ng'anda. Ifita fya kwa Babele fyaonawile ne fibumba fya Yerusalemu. Bonse abantu bakwa Yuda bali basenda kuli Babele. Icalo cakwa

Yuda bali musendele muli bu nkole. Ubupingulo
bwakwa Lesa bwaishile kuli Yuda.

AMEPUSHO YAKU LANDAPO

1. Bushe Lesa ali uwamulinganya kuli Yuda?
2. Bushe Lesa ala landa ku mitundu ilelo?
Ni Munshila nshi?
3. Bushe Lesa alatuma ubupingulo pali abo
abakana ukulapila imembu shabo?
4. Bushe Lesa alilanda kuli imwe?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo	Yohane	13:31-38
Pali Cibili	Yohane	14:1-14
Pali Citatu	Yohane	14:15-24
Pali Cine	Yohane	15:12-27
Pali Cisano	Yohane	16:1-14
Pa Cibelushi	Yohane	17:1-5
Pa Mulungu	Yohane	18:1-14

ICIPANDWA 8

ICISHALA CAKWA LESA CA KULWA NA KAPILI

AMASAMBILILO YAKALANDA MWI BAIBELE: Esra 1;6
Nehemia 2:11-20;4;
6:15-16.

AMALEMBO YA LELO MU CISAMBILILO: Esra 1:1-4;
Nehemia 4:15-16;
Nehemia 6:15-16.

IBESHI LYA KUSUNGILA: "*Awe twakulile ilinga,
ne linga lyonse lyali-
lundaniwe ukufika pa
kati ka cimo ca liko;
pantu abantu bali no
mutima wa kubomba.
Nehemia 4:6*

Bushe ng'anda shenu tashatala onaikapo
no mulilo nangu kuli mulamba? Bushe mwali
shiba ukuti caba icayafya ukukula cipya cipya
ng'anda. Abantu bakwa Yuda bakwete ubwafya
bwa ku kula umusumba wa Yerusalemu. Ayâ masa-
mbililo yali no kumifunda pa macushi yabo.

Isambililo lyapita lyatwebele ukuti ilyo
abantu bakwa Yuda bali mu Babele balikwata
umwenso. Baletina imfumu ipya iyo yali noku-
bula Babele. Baletina ati limbi kuti yaisa
ba nge mfumu ilya yale bacusha. Ubwafya bwali
ubukulu pakati kanshila yabo pakuti benga
bwelela ku Yerusalemu. Lesa abalaila nshila
ya kubwelelamo.

IMFUMU KORESHE

Koreshe imfumu ya Persia, e mfumu abantu
bakwa Yuda baletina. Aya mabeshi yalalondolo-
la pa fyo iyi mfumu Koreshe yacitile ku ba
Yuda (ili eshina nalimbi ku bantu bakwa Yuda.)

mpulu yabo. Abapele no bulayo bwaku bwelela-
mo ku calo ca bo. Bali no kumona ubuka ta
bwakwa Lesa. Kasesema Esaya nao ati, "Lesa
ali mupela amashiwi yakwe. Kabiye ni. Kala-
ndeni mbila nsuma ku bantu bonse.

Bebeni ati, moneni, Lesa wenu ali naimwe.
Alimwelela imembu. Kabili alekala umuyayaya.

AMEPUSHO YAKULANDAPO

1. Bushe Lesa alilabako ku calo cesu? Bushe
Lesa ali mulaba?
2. Bushe inshila iyakuya ku Yerusalemu yali
iyashupa?
3. Ni munshila nshi Lesa afwilamo abantu ilelo?

BELENGENI CILA BUSHIKU

Pali Cimo Abena Korinto 15:47-58
Pali Cibili 1 Abena Korinto 16:1014
Pali Citatu 2 Abena Korinto 5:11-21
Pali Cine 2 Abena Korinto 6:1-10
Pali Cisanano 2 Abena Korinto 8:1-12
Pa Cibelushi 2 Abena Korinto 11:16-30
Pa Mulungu Amalumbo 103:1-11

ICIPANDWA 6

ICICETEKELO CAKWA LESA ICASHALAPO

ISAMBILILO LIKALAMBA MWI BAIBELE: Nyimbo
Sha bulanda 3:19-40
Esekiele 18.

AMALEMBO YA LELO MU CISAMBILO: Nyimbo Sha-
bulanda 3:19-
33.

IBESHI LYA KU SUNGILA: "Ica kuti uluse lwa kwa
Yehoba talupelela,
inkumbu shakwe tashi-
pwa; shipyaya ulucelo
icishinka cenu cikulu.
Nyimbo Sha bulanda
3:22-23.

ABANTU BA NKUMBU

Abantu abengi abakwa Yuda baikele mu calo
ca ku belebensa. Bafumine mu mipepele yakwa
Lesa. Nomba bali bafungwa ku mfumu yaku bele-
bensa. Ici capangile abantu bakwa Yuda ukuba
aba bulanda. Batontkenye ati takuli na yimbi
nshila ya ku butucilamo. Bamo abantu batile,
bushe chinshi twingasha uku bomfya? Lesa ali
uwafulwa kuli ifwe. Ca cine Lesa na tulabako.
Lesa taleumfwa ifwe na kabili.

Yeremia, kasesema wakwa Lesa, ali uwa
bulanda. Yeremia ali uwa mutundu wakwa Yuda.
Amwene abantu bakwe balecula. Amwene nefyo
abantu bali mu bulanda. Lelo Yeremia tali
no bulanda. Ne cisubilo caishile kuli Yeremia
elyo na ku bantu. Aya mabeshi yaletweba ifyo
cacitike.

Nyimbo Sha Bulanda 3:19-33

19 Ibukisheni ukucula kwandi no kulubantu
kwandi, amalulu ne ndusha. 20 Umutima wandi
ukwibukisha uleibukisha no kukungumana mu nda.
21 Lelo ici ndeibukisha, e ico ndecetekela,
22 ica kuti uluse lwa kwa Yehoba talupelela,

inkumbu shakwe tashipwe; 23 shipya ulucelo no lucelo; icishinka cenu cikulu. 24 Ndetila, Yehoba e cakaniko candi, ni pali ici imucete-kelela. 25 Yehoba musuma ku bamulolela, ku muntu uumufwaya. 26 Cisuma ukulinda tondolo ukupususha kwa kwa Yehoba; 27 cisuma ku muntu ukuti asende ikoli mu nshita ya bulumendo bwakwe, 28 ekale eka no kutalala pantu Yehoba amutwika; 29 abike akanwa kakwe mu lukungu; nalimo kuti kwabe cilolelo; 30 apele isaya ku ulemuma, leka esushiwimo ukusebana. 31 Pantu Shikulu takalule ukulula kwa muyayaya; 32 pantu elyo alengo balanda, acita ne nkumbu, umwabelo bwingi bwa luse lwakwe; 33 pantu tacu-shisha fye ku kutemwa kwa mutima wakwe, nangu kulenga abana ba bantu ubulanda.

AMASAMBILILO NA YAMBI

Yeremia aletontokanya pali Lesa. Elyo aishi e pepa, eico Yeremia asambilile pa fintu ifyo fya mupele isubilo. Lolesheni nakabili mu mabeshi aya 25-27. Lembeni amashishi ayo ayashilimo mu cende ya aya mabeshi "Yehoba musuma ku _____ ku muntu _____".

Bushe cipilibula shani ukulolela Lesa? Bushe ubucushi nga bwaisa kuli imwe, bushe muli nokwikala ne mpumi sha bulanda? Iyo! ku muntu ulolela Lesa. Naishiba ukuti nshiku ishishuma shili ku ntanshi.

Mwi beshi Iya 27 "Ikoli mu bulumendo" cipilibula ukufundisha no kusambilila ilyo uli umulumendo. Kuti twambilila ifingi ku bafyashi na kuli ba kafundisha. Kabili tulasambilila mukucushiwa na mubukali. Nga twasambilila ifi fisambililo, ninshi lyene kuti twakwata ubucetekelo muli Lesa.

Yeremia asambilile ukuti Lesa tafwaya abantu ukulacula. Bambi abantu baifwaila ubucushi abene beka. Tabafwaya ukulolela Lesa. Nga macushi yaisa, Lesa taka leke ukuti yatwalilile. Yeremia alefwaya abantu ukuti bakwate icisubilo cipya. Alembele

kwishiba ukuti ali nabo.

AMASHIWI YAKWA LESA

Esaya 40:6-8

6 Umfweni! kuli uuletela, Bila! Na ine nati, Ndebila einshi? Na o ati, Abantunse bonse mulemfwe, No kupulama kwaba nge luba mu mpanga; 7 umulemfwe uloma, iluba lilabonsa, ilyo umwela wa kwa Yehoba wakukapo; cine cine abantu mulemfwe, 8 umulemfwe uloma, iluba lilabonsa, lelo icebo ca kwa Lesa wesu caimi-nina umuyayaya.

Les aebele kasesema ukuti bila ku bantu. Alefwaisha aho, kuli bomfwe. Kasesema nao atile, Abantu bonse mulemfwe. Kabilino kupalama kwabo kwaba nge luba. Ifi fintu fyabe fikalamba kabili ifisuma. Kuti fyaipaiwa no mwela uwa kaba. Umuntu nafyonse ifyo acita ukuti fya uma. Nangu fye imitundu yonse kuti yafwa ngefi fine

Lelo icebo cakwa Lesa caimina umuyayaya. Takuli nayambi amaka ayengafumyapo amashiwi yakwa Lesa.

UKUTUMWA KWAKWA YUDA

Esaya 40:9-11

9 Nina uye pa lupili ulwasansama, we ule-bila ku Stone imbila nsuma. Sansula ku maka i-ikiwi lyobe, we ulebila ku Yerusalemu imbi-la nsuma, sansula, wilatina, ebemishi ya kwa Yuda, auti, Moneni Lesa wenu. 10 Moneni Shikulu Yehoba aleisa uwakosa, no kuboko kwa-kwe kulemucitila bukateka. Moneni, icila-mbu cakwe ali na eo, icilambu cakwe cili ku cinso cakwe! 11 Ngo mucemi e fyo alisho mukuni wakwe, ku kuboko kwakwe aulonganya, asendela pa cifuba cakwe abana ba mpanga, ne shonsha ashitungulula bwino bwino.

Les a libelela abantu bakwa Yuda pa ma-

1 Sansamusheni, sansamusheni abantu ba ndi, ulesosa ni Lesa wenu: 2 landeni kuli Yerusa-lemu mu mutima wakwe, no kubila kuli wene, ukuti naipwa inshita ya buwi bwakwe, ukuti nayalekelelwa amampulu yakwe; pantu napokelela ku kuboko kwa kwa Yehoba icyiyene ca miku ibili pa membu shakwe shonse.

Lesa asosele amashiwi aya luse kabili aya mutembo ku bantu abo abali no bulanda. Abantu bakwe bali abakalipwa, kabili alefwaya ukuti abalange ukutemwa kwakwe. Mu beshi 2 Lesa eeba abantu bakwe ukuti amampulu yabo na yalekelelwa. Atile, "Namulipila pa mampulu yenu, nombamuli aba kaele."

INSHILA YAKWA SHIKULU

Esaya 40:3-5

3 Umfweni! kuli ulebila, aleti, Kungwileni Yehoba inshila mu matololo, tambalikielenko onse ulundumikwe, ulupili lonse na kapili fibatamikwe, apasumbuka pabe apatambalala, apalundumana pabe apabatama. 5 E lyo kukasokololwa ubukata bwa kwa Yehoba, na bantunse bonse bakamwena pamo: Pantu akamwa ka kwa Yehoba kasosa.

Bushe aba bantu bakwa Yuda kuti babwelelamo ku Yerusalemu? Kwali ubwafya ubukulu pakati ka Yerusalemu na Babele. Baletonkanya ukuti teti babwekelemo. Pali ne ciswebebe pakati ka Babele na Yerusalemu. Umusumba wakwa Yerusalemu walyocelwa. Pamo pene ne tempele bali onaula. Bushe ni mu nshila nshi bengabela abantungwa? Lesa alandile ku bantu ukupitila kuli kasesema Esaya. "Asosele ati, ninjishiba ukuti inshila yili iyakosa lelo ndepanga nshila kuli imwe." Lesa aebele abantu ukuba aba ipekanya. Balemona ukuti shikulu ali pa kubombesha. Bamo abantu baletonkanya ukuti Lesa tali nabo pakuti itempele lyakwe balyonawile. Mu beshi 5 Lesa aebele abantu bakwe ukuti ndi nabo. Bali no kumona ubukata bwakwa shikulu. E lyo bali no

pafyo alesambillilapo. Naici capele abantu ukukwata isubilo. Abantu abengi balibwelelela kuli Lesa.

ESEKIELE

Esekiele ali kasesema wakwa Lesa. Aleikele pamo na bantu bakwa Israele. Aba bantu bakwa Israele baikele mu calo caku belebensa. Lesa aitile Esekiele ukuti alande icisubilo ku bantu abo bali abafungwa. Abantu balelenda fye ati, "Tulelipila imembu shaba shifwe besu. Lesa tali na mulinganya kuli ifwe." Bali abaipekanya ukule ka. Ifi eflyo Esekiele abebele.

Esekiele 18:30-32

30 E ico umuntu no muntu nkamuringulo mwabele mibebe yakwe, mwe ba ng'anda ya kwa Israele; cisemo ca kwa Shikulu Yehoba. Bweleni, ibwesheni na ku fya bupulumushi fyonyonse, ukuti amampulu yeba ya kumtwala uboni. 31 Poseni ifya bupulumushi fyenu fyonye ifyo mwapulukumamo; buleni umutima upya kabili umusango upya. Cinshi ico mulefwa, mwe ba 32 ng'anda ya kwa Israele? Pantu nshibekelelwa mu mfwa ya ulefwa, cisemo ca kwa Shikulu Yehoba. E ico bweleni, no kuba no mweo.

Esekiele atile, "Takwa ba umuntu nangu umo wingabula ne membu sha muntu umbi. Cila muntu ali no kuyasucila kuli Lesa pafyo acita. Ufwile wayasucila we mwine." Esekiele aebele abantu ukuti Lesa tafwaya abantu ukufwa pa mulandu wa lubemba. Lesa afwaya abantu ukuti bafume ku membu shabo. Lesa alefwaya umo na umo ukwisa kuli wene no kwi kala.

AMEPUSHO YA KULANDAPO

1. Bushe mu cita shani ilyo amalanda na macushi yesa kuli imwe?
2. Bushe mulebucisha ukutemwa kwaka Lesa?

UBULAYO BWAKU BWELA

AMASAMBILILO YAKALAMBA MWI BAIBELE: Amalumbo
126;137:1-6 Esaya 40;
4;51:1-16 Yeremia 31.

AMALEMBO YA LELO MUCISAMBILILO: Esaya 40:1-11

IBESHI LYA KUSUNGILA: *"Kabili abalubulwa ba
kwa Yehoba bakabwela,
bakesa na ku Sione no
tupundu, no kusekelela
kwa muyayaya pa mitwe
yabo; ukusekela no kwa-
nga bakafisanga, ubula-
nda no kuteta fikafulu-
mukako.*

Esaya 51:11

Aba bantu bakwa Yuda baikela mu Babele pa myaka amakumi ya sano (50). Bamo aba muli aba bafyalilwe mu Babele, baikela inshita yonse nga abafungwa.

Aba bantu bakwa Yuda ilingi baleipusha ati, "Bushe Lesa nalaba abantu bakwe?" Bali ishiba ukuti bali mu calo cakubelebensa ica Babele pa mulandu wa membu shabo. Baleipusha abati "Bushe ni lilali tukafuma ku membu shesu?"

Ici ecalengele abantu ba kwa Yuda ukula sakamana. Icalo ca Babele calaisa mu kuwa. Imfumu ya mu calo cimbi yalecimfwa inko shonse ishashingulwike Babele. Bushe kuti caba shani ku bantu bakwa Yuda nga cakuti imfumu imbi iya maka yapoka Babele? Abantu bakwa Yuda bali abasakamana. Lesa apele kasesema amashiwi aya kulanda ku bantu bakwe. Aya e mashiwi.

Esaya 40:1-2

3. Bushe mulamutasha Lesa pa mapalo amupela?
4. Bushe kuti twakwata shani icisubilo muli ko Lesa?
5. Bushe fintu nshi mwakwata ifyo mutashisha-ko Lesa?

BELENGENI CILA

Pali Cimo	18:28-40
Pali Cibili	19:1-11
Pali Citatu	19:13-22
Pali Cine	19:28-42
Pali Cisano	20:19-31
Pa Cibelushi	21:9-17
Pa Mulungu	1 Abena Korinto 15:20-28